

REDACTIA
și ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferenc-utca 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii
Concure. înscrieri și taxele de abonament se trimit administrațiunii tipografiei diecizane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

REVISTĂ BISERICĂȘCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

PARĂ ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECĂ.

ABONAMENTUL:
Pe un an 10 coroane
Pe jum. an 5 coroane

Pentru România și străinătate:

Pe un an 14 franci
Pe jum. an 7 franci

Telefon pentru oras și comitat Nr. 266

† Dr. Petru Pipoș.

Școala românească a îmbrăcat doliu, dînsul profesor dela catedra pedagogică a preparandiei noastre a trecut la cele eterne duminică în 29 septemvrie (12 octomvrie) la orele dimineții 8 în casa proprie din Arad, ducând cu sine în mormânt o comoară de cunoștințe, stima generală și iubirea nemărginită a colegilor și învățăceilor săi. A murit prea timpuriu, abia de 54 ani, când școala românească așteptă mai mult încoronarea operelor sale. Preparandia din Arad a avut onoarea de a-și împodobi catedra cu acest consumat pedagog care ar fi făcut onoare oricărei catedre universitare.

Când a venit la Arad eră abia de 22 ani cu o înfățișare delicată de copil modest care însă pe catedra aveă siguranța cărmaciului dibăciului plin de energie. Contrastul acesta de înfățișare pe catedră și afara de catedră a rămas nota lui caracteristică până la moarte.

La începutul carierei sale mai eră scos din camera sa de studiu în vârtejul vieții de colegii lui tineri și ei dar plini de viață, dar numai până la mișcările literare depe acele vremuri în cari el luase parte ca bun conferențiar în ciclurile conferențelor arangiate pe acele vremuri de cătră profesorii institutului nostru pedagogic-teologic. După ce s'a curmat șirul acelor conferențe nu s'a mai arătat în public decât iarăș ca conferențiar în adunările generale ale Reuniunii învățătoresții. Într'o vreme îl alesese. Excelența Sa fostul episcop Ioan Mețianu de membru în consistor, dar nu multă vreme a rămas în consistor, căci rugase pe Excelența Sa să nu-l mai realeagă. Pentru dânsul eră timp perdut tot ce eră afără de școală și camera lui de studiu și supărăcioasă participarea la viața publică. Pe lângă el au trecut toate evenimentele sguuitoare din Arad ca un potop de care s'a ferit, el n'a știut să fie decât numai dascăl.

Dr. Pipoș eră pregătit pentru catedra de matematică, dar catedra de matematică fiind ocu-

pată pe acele vremuri de regretatul profesor Teodor Ceonlea, a ocupat catedra de pedagogie și limba maghiară, rămânând mai târziu numai la pedagogie.

În pedagogie a urmat la început întru toate pe Herbart, eră și o înrudire sufletească, pentru că și Dr. Pipoș eră matematic și muzical cași Herbart, și matematicianismul lui i-a facilitat mult înțelegerea lui Herbart condus de principiile matematice în sistemul său filosofic.

Mai târziu l'a atras Wundt profesorul din Lipsca. Într'o conferință ținută în o adunare generală a reuniunii învățătoresții din Arad, mă pomenesc că studiul profund ce-l făcuse în scrierile lui Wundt, despre cari adeseori discutam cu dânsul și-l vedeam că e mai versat în ele decât mine care și ascultasem prelegerile lui Wundt, l'a condus la adoptarea psiho-fizice lui Wundt, ca un punct mai avansat în pedagogie. După terminarea conferenței îi zisei, dar cum stăm acum cu Herbart?, îl completăm fu răspunsul. psiho-fizica lui Wundt e un progres care deschide noi sisteme în pedagogie.

Între aceste Rhein devine tot mai luminos cu învățământul lui istoric critic. Pipoș cu lăcomia lui de studiu absorbe tot ce scrie Rhein și omul atât de greu mișcat din camera sa de studiu ia hotărîrea eroică pentru dânsul să meargă la Iena să cunoască nemișlocit pe Rhein. Pe vremea aceea dl Victor Stanciu actualul director al școalei noastre civile de fete din Arad își facea anul de practică profesorală prescriș de lege în seminarul nostru din Arad. Dânsul se hotărîse să meargă la cursurile de vară din Iena, într'o zi îmi spune radios: vine și Pipoș. Vai de lume să mai vad și aceasta, zisei, și într'adevăr cu oarecare elevație sufletească îmi spuse și el, că da merge să asculte pe Rhein la cursurile de vară din Iena. Așa plecară din Arad, Stanciu piper de grige pe lângă dificilul Pipoș. Rezultatul acestui curs de vară l'a cuprins în clasicul studiu asupra lui Rhein debitat în adunarea generală a reuniunii învățătoresții din Arad.

Iată profesorul care progresează cu știința ca școala lui să fie actuală, să fie expresia progresului științific, ca elevul să înțeleagă lumea nouă a progresului ce-l întâmpină în viață. Era un profund cunoscător al tuturor problemelor pedagogice, o bibliotecă viie pedagogică. Cercetările lui științifice erau inspirate de purul interes științific. Cartea avea o putere magnetică asupra dânsului. De intră undeva, fie birou, fie casă privată și în casă vlădicească și vedeă carte pe masă de loc își ținea ochii la ea și apoi să tragea tiptil până când ajungea la ea, cu lacomia omului serios o deschidea și frunzarea, cu cartea în mână nu-i mai păsă ce se petrece în jurul lui.

Di Titu Maiorescu profesorul de filosofie la universitatea din București, actualmente ministru prezident, atras de primele lui lucrări pedagogice, cari vedeau studiul lui aprofundat l'a chemat la București să-i facă rost de un cerc de activitate mai larg de cât modesta catedră din Arad, dânsul însă nu s'a despărțit de catedra lui pe care a lărgit-o de vestea ei a trecut hotarele țării. Cărțile pedagogice ale lui Pipoș a fost introduse și în școlile pedagogice din România.

În anii din urmă evita cu desăvârșire oamenii, nici între colegi nu venea ci sta pe undeva singur între ore, când îl întrebam, că de ce nu vine, mi se scuză, că toate îl iritează, are nevoie de completă izolare de oameni. Retragerea aceasta a avut dezastruoase urmări pentru dânsul, i-a produs o senzibilitate bolnavă. Ingrijorarea de mama sa slăbită de înaintata ei vârstă de 78 ani l'a adus la desperare. În desperarea aceasta și-a pierdut echilibrul, zadarnică a fost efortarea lui desnădăjduită de a mai face examenele finale din iunie, cruda boală nu l'a lăsat și în scurtă vreme l'a răpus.

Când l'am cercetat în preseara morții sale abia mi-a mai putut spune, că este cuprins de o stare de neputință, apoi cu o privire lungă îndurerată îmi cerea să-l ajutor. Dar nu eu sunt stăpân peste moarte, nu l'am putut ajuta, așa s'a stins fără luptă cu moartea ca o lumină lină, cum i-a fost viața.

La vestea morții lui elevii au început să plângă în hohote împreună cu colegii lui cari au pierdut pe un vrednic precursor al lor, care a trăit numai pentru școală.

Prin pierderea lui am rămas ultimul la catedră din a treia generație a profesorilor dela institutul nostru ped. teol. și mă gândesc la tragicul sortii lui Tichindeal, după care a urmat seninătatea vieților lungi profesionale până la a treia generație bântuită de tragice sfârșituri, din cari desprind gândul că nu omul este stăpân peste vremuri ci vrémurile peste om. Doamne

trimite asupra celor ce astăzi își pun sufletul pentru școala confesională română, alte vremuri stăpânitoare mai bune.

R. Ciorogariu.

Viața lui Petru Pipoș.

Dr. Petru Pipoș, a văzut lumina zilei la 29 august n. anul 1859 în Alba-Iulia, comitatul Albei-inferioare.

Studiile primare le-a făcut în locul natal, prima dată în limba maternă apoi în cea maghiară, pe lângă care o educațiune și instrucțiune bine îngrijită în cercul familiar, îi puse temelii solide pentru cultura morală și intelectuală, al căror dar l'a simțit pururea sub decursul dezvoltării sale spirituale.

În anul 1867 a intrat în gimnaziul piarist din Cluj, unde a terminat fiecare clasă cu prestațiune eminentă. Zelu și simțul său spre studiu, — sub influința unor profesori eminenti, se făcu într-o adevărată pasiune pentru toate ramurile cunoștințelor. Avea un profesor de matematică bun despre care spunea că i-a făcut matematica studiu de predilecțiune.

După terminarea liceului și după obținerea examenului de maturitate — cu succes strălucit, — se înscrie la facultatea filozofică a universității regești din Cluj, unde încă ca ascultător de anul I. — după un examen prestat cu mult succes, în concurs cu numeroșii săi colegi neromâni, — i-se conferi stipendiul de stat, merit elevilor eminenti. Nici o singură dată nu s'a mângâiat la îngustul cerc al prelegerilor profesionale, ci pururea căută — din diferite opuri — a-și extinde cercul cunoștințelor sale.

Ca cetățean universitar, în trei rânduri, a fost premiat de către senatul universității pentru operate și disertațiuni științifice de valoare. În fiecare an rectorul magnific avea să-l cetească între cei premiați, ba odată, spre uimirea tuturor, s'a întâmplat, că Pipoș, ca ascultător de anul I, a câștigat premiu și lauda față de un filozof absolut și profesor diplomat, care concursese la aceeași temă.

În anul 1880 a depus cenzura de profesor, iar în 20 septembrie a anului 1881 a fost numit profesor al preparandiei pedagogice din Arad. Și tot în acel an fu promovat Dr. în filozofie la universitatea din Cluj. Dela 1881 a servit neîntrerupt la preparandia din Arad până la moarte.

Lucrările lui.

Dr. P. Pipoș a scris: Metodica, Didactica, Istoria pedagogiei, Psihologia, a tradus Organizația școlară. Prima conferință i-a fost despre „Flamarion” — după cari a urmat „Femeia”, „Școala”, ș. a. mai în urmă și mai de valoare „Rhein” și „Rousseau.” A mai colaborat la „Educatorul” din București și la „Biserica și Școala” din Arad.

Funerariile.

Marți în 1/14 oct. a fost ziua de dureroasă amintire, când corpul ne nsuflețit al mull regretului profesor Dr. Petru Pipoș a fost dat în grija brațelor reci ale mormântului.

Era o vreme plângătoare. Ploaia cernă agale, timpul acesta posomorât apăsa și mai tare durerea în sufletele mulțimei ce se strânse-se în mare număr, aradani și din provincie, casă dea ultimul onor neuitatului dispărut. Au venit în număr frumos dascăli din provincie, foștii săi elevi să-l mai revadă ultima dată pe vrednicul lor profesor, care le a fost atâția ani pildă vie de muncă desinteresată și modestie. Au venit să lacrimizeze la mormântul proaspăt al acelu om, care

cu toată munca lui extraordinară na râvnit după măririle deșerte ale vieții pământești. Munca și modestia au fost unicii tovarăși simpatici cari l-au însoțit în toată viața sa.

Strada din fața locuinței decedatului profesor era plină când au sosit preoții la orele 3 fără un sfert: I. P. C. Sa arhimandritul *Augustin Hamsea*, P. C. S. protosinghelul *Roman R. Ciorogariu*, directorul seminarului, M. O. Dni protopopul *Vasile Beleş*, *Dr. Teodor Botiș*, *Dr. Iustin Suciș* și *Dr. Lazar Jacob*, profesori seminariai, *Traian Vușian*, *Gavril Bodea* parohi și diaconul d. *Cornel Lazar*; elevele școlii civile apoi elevii institutului teologic-pedagogic și corul seminarial.

La orele 3 se începe prohodul oficiat de către I. P. C. Sa arhimandritul *Augustin Hamsea* asistat de preoții amintiți. Răspunsurile le a dat cu multă duioșie corul seminarial sub conducerea profesorului d. *Trifu Lugojanu*. După terminarea prohodului coșciugul a fost scos pe brațe de foștii elevi ai defunctului și așezat pe dricul mortuar.

Aici în fața locuinței înainte de a pleca cortegiul funebru se rôtește prima vorbire de d. *Iuliu Vuia* învățător penzional în Caransebeș.

Adânc înduioșat cu ochii păienjenți de durere aduce tributul bătăenilor prin următoarele:

Preacuvioșilor Părinți!

Jalnici ascultători!

„Starea Dvoastră sufletească, vădită prin expresia feșii, arată în de ajuns cum durerea crâncenă a brăzdat urme adânci în inimile Dvoastră. Și este legitimă durerea noastră, căci dacă deplângem frumsețile aduse ale naturii, cu atât mai mult trebuie să deplângem pierderea unui fiu distins al neamului, mândria școlii românești.

Și cum nu vom lacrima când știm că eri eră încă al neamului, ieri încă *Dr. Petru Pipoș*, acela care a răspândit știința pedagogiei moderne la Români dela Nistru până la Tisa, și azi e o lumină stânsă, locuitor al scriului mut.

Și nu au fost destul o Doamne! ca școala română să fie atât de crud lovită de mâna sacrilegă a omului, ai venit o Doamne, ca în nemărginita Ta înțelepciune să o cerți și tu, să ne lași orfani, răpindu-ne pe acela care a fost lumina minții noastre și care a fost astrul strălucitor, care a luminat mințile noastre și ni-a încălzit inimile pentru nădejdea zilei de mâine.

Suntem mai puțin cu unul nu ca cifră, ci cu unul carele a fost întreg și deplin.

Oh apostol nobil! Venit-am în numele Reuniunii învățătorilor bătăeni, ca în aceste clipe de dureroasă despărțire, să-ți aducem prin osul recunoștinței noastre și al dragostei nețarmurite ce-ți păstrăm, să grăim cuvânt solem, aici lângă scumpele tale rămășițe, că vom lupta pentru aceleași mărețe idealuri, pentru cari tu suflet nobil ai luat crucea celui mai crud martiriu al apostoliei românești

Vecinică fie amintirea lui!“

Cortegiul pornește cu pași domoli. Nainte fetițele școlii civile, elevii preparandiei și int. teologic, carul cu coroanele de flori, corul seminarial, învățătorii veniți din mai multe părți, preoții celebranți apoi earul mortuar urmat de mama, sora, fratele și rudenii mai de aproape ale defunctului precum și un public imens.

Înainte porții seminariale carul mortuar se oprește. Aici urmează scena înduioșătoare până la extrem când directorul seminarial P. C. Sa *Roman R. Ciorogariu* vorbește în numele institutului, profesorilor și elevilor.

Numai cu câteva luni înainte se strecura pe neobservate în pași domoli pe această poartă — acum cernită în negru — profesorul *Dr. Petru Pipoș*.

Acum își face ultimul drum în fața institutului pentru care sa jertfit 32 de ani. Mișcătoare scenă: ogorul muncit și muncitorul istovit stau față în față unul cu altul.

Sub poarta îmbrăcată în draperii negre ia loc directorul institutului P. C. Sa *R. Ciorogariu* și îi adresează cu multă durere ultimele cuvinte de despărțire.

„Iată școala unde Tu bunele profesor *Dr. Petru Pipoș* ți-ai pus tot sufletul tău și pleacă steagul cernit în fața coșciugului care ascunde pe veci osămintele unuia dintre cei mai de seamă profesori ai ei.

Iată, școala aceasta, pentru onoarea căreia 32 de ani i-ai făcut față desgropând comorile sufletești, îți răsplătește cu onorurile îngropării tale.

Acesta este tragicul omenesc în soarta ta.

Lar, tu n'ai murit pentru noi. Comoara sufletului tău a rămas depusă în scrierile tale și în sufletele colegilor și învățăcelor tăi prin cari se sădește în sufletul neamului românesc. Comoara aceea va rămânea ca o tradiție, că nu s'a curmat șirul dascălilor mari ai acestei școli. Au fost și vor fi mari dascăli români, pentru că neamul românesc e destinat să fie.

Tu ți-ai înălțat prin munca ta stăruitoare piedestalul de pe care înfruntând peirea morții stai ca o statuă neperitoare a tipului de dascăl român, ca un simbol al cultului școlii românești. Astăzi este învilită în haina cernită a durerii aceasta statuă, ca mâne să fie desvilită în toată splendoarea ei și înaintea întreg neamului românesc, pentru că cartea ta n'a fost numai cartea acestei școli, ci cartea tuturor școlilor pedagogice românești, cartea neamului românesc.

Ca o moștenire sfântă primesc în numele colegilor mei și a învățăcelor noștri comoara sufletească ce ne-ai lăsat, ca din acest isvor dătător de viață să se continue tradițiile idealurilor ce au creiat și însuflețit o sută de ani această școală.

E grea despărțirea colegilor și a învățăcelor tăi, îndoit de grea însă este a mea care în tine înmormântez pe ultimul coleg rămas la catedră din generația cu care mi-am început eu cariera dascălească și astăzi am rămas ca un solitar al vremurilor trecute. Cu această îndoită durere mă despart de tine, iubite tovarăș de muncă în decurs de 32 de ani.

Binecuvântată să fie calea ta spre împărăția unde nădăduim revedere. Amin.“

Cortegiul funebru ajunge la catedrală aici, coșciugul este ridicat pe brațe și așezat pe catafalcul ridicat în naia catedralei. Intrarea în biserică s'a făcut cu multă greutate, biserică fiind tixită de public.

În catedrală, coșciugul este intinpinat de către P. S. Sa bunul său episcop *Ioan I. Papp* îmbrăcat în sf. odăjdii.

În catedrală îmbracă s. odăjdii și rev. d. referent școlar d. *Dr. Gheorghe Ciuhandu*.

Aici începe prohodul mare pontificat de însuș P. S. Sa d. episcop *Ioan I. Pap*. Răspunsurile le-a dat corul seminarial.

Au cântat cu multă duioșie și învățătorii *Atanasie Lipovan* și *Traian Țabie*.

După sărutarea sf. cruci s'urcat amvonul I. P. C. Sa arhimandritul *Augustin Hamsea*, rostind o lungă și adânc simțită cuvântare în care I. P. C. Sa a făcut biografia defunctului și a arătat multele și neprețuitele

servicii ce le-a adus școlii și prin ea neamului românesc.

În cuvinte alese a arătat numeroase fapte din viața defunctului, despre talentul extraordinar al profesorului Dr. Pipos, care a fost fală școlii noastre naționale.

Regretăm că nu putem da în întregime acest frumos panegiric al I. P. C. Sale.

Urmează o nouă scenă mișcătoare P. S. Sa Dl. Episcop cu voce vibrândă cetește deslegarea obicinuită, care înmoaie și cea mai înpetrită inimă și învoluntar îți escită gândul asupra nimicinicii acestei vieții pământești. Astăzi ești, mâne dispari și rămâne în urma ta numai faptele. Fericit acela om care poate lăsa numai fapte bune în urma sa cum a fost și regretatul profesor Dr. Pipos.

În numeroasa asistență din catedrală am remarcat, în fuga privirii următoarele persoane: *Dr. Ștefan C. Pop*, deputat dietal; *Sava Raicu*, directorul „Victoriei”; *Vasile Goldiș*, secret, consistorial *Dr. Laurențiu Luca*, protopop gr. cat. *Stanco Zsupanski* protopopul sârbesc; *Dr. Onisifor Ghibu*, referent școlar în Sibiu; *Romul Frateș* revizor școlar, *Victor Stanciu*, directorul școlii civile române de fete din Arad. *Dimitrie Muccan* casar consistorial Arad, preoții *Nicolaie Vulpe* *Jadapni*, *Iustin Montia* *Șicula*, *Ioan Popescu* *Pecica* romană *Dr. Ioan Felea* unul ales preot în *Pecica* română.

Învățătorii sau prezentat în număr frumos:

Iosif Moldovan, *Gheorghe Popoviciu*, *Dimitrie Popoviciu*, *Vasile Zabă*, *Mărioara Precupaș*, *Mărioara Stoicu*, *Nicolae Ștefu* și *Ioan Sima* Arad, *Atanasie Lipovan* *Sânt-Nicolaul mare*, *Ioan Cioară* și *Elvira Cioară Curtici*, *Nicolae Cristea* și *Petru Colțău Măndruloș*, *Savu Mihuța* și *Savu Bugariu Micălaș*, *Ștefan Roja*, *Efrem Moldovan*, *Petru Rusu* și *Efrem Hedeșan Pecica*, *Ioan Ghebeleş* *Seitin*, *Virgil Lugojan* *Sânt-Nicolaul mic*, *Trăian Țabic* *Chitighaz*, *Iulia Voia* *Caransebeș*, *Dimitrie Boar Nădab*, *Ioan Lucuța* *Sânt andraș*, *Ioan Popoviciu* *Cinteiu*, *Gheorghe A. Muntean* *Musca*, *Gheorghe Mihuța* *Ghioroc*, *Nicolae Nicorescu* *Timișoara*, *Traian Fridrich* *Miniș*, *Trăian Givulescu* *M. Radna*, *Dimitrie Olar* *Covăsinț*, *Aurel Drăgan* *Cicir*.

După terminarea prohodului mare, în pragul bisericii d. *Dr. Onisifor Ghibu* a rostit în numele „Asociației” următoarea cuvântare:

Jalnică adunare,

„În numele secției școlare a „Asociației pentru literatura română și cultura poporului român” din Sibiu, al cărei membru corespondent a fost iubitul nostru răposat, vin și eu a mi depune omagiul de recunoștință înaintea rămășițelor pământești ale acestui scump defunct.

L-am cunoscut pe regretatul Dr. P. Pipos în niște momente din cele mai caracteristice ale vieții sale. Împlinise 28 de ani de muncă la catedra de pedagogie a seminarului de aici, când, în vacanța anului 1909, se hotărî să se ducă la Jena, în Germania, ca să asculte acolo cursurile de vară ale celui mai vestit profesor de pedagogie de astăzi, Dr. W. Rein. Drumul cel lung până la Jena, l-a făcut foarte ușor, — el, care se deplasa atât de cu anevoie. Îl ducea doar interesul, care face să amuțească toate neajunsurile unui fizic puțin rezistent.

Acolo în Jena l-am cunoscut. Am urmat împreună cursurile de pedagogie, timp de două săptămâni el, profesorul încărunit la catedra de pedagogie și eu tânărul, care petrecusem doi ani în Germania, ascu-

tând pe marii profesori de pedagogie de acolo. Din capul locului m-a surprins orientarea largă a lui Pipos în pedagogia modernă. Deși profesor la o modestă catedră de provincie, slab plătită, deși autodidact în pedagogie — căci el studiasse doar la universitate matematicile — cunoștea până în amănunte nu numai știința din cărțile de școală, ci toate problemele pedagogice moderne din Apus. Va să zică el nu venise la Jena să mai învețe lucruri nouă, ci numai să-și verifice cunoștințele pe cari și le câștigase în cursul timpului prin lectura privată. Așa profesor...

Pare că-l văd și acum în sala de cursuri, printre sutele de ascultători din toate părțile lumii, notându-și cu o râvnă de student tânăr toate cuvintele profesorului Rein, pe cari apoi în conversațiile noastre le știa reproduce neschimbat, și aprecia după importanța lor.

Era, printre mulții ascultători, aproape cel mai bătrân și eu mă bucuram nespun, că puteam vedea un profesor român, care urmărea cu interes științific permanent până la sfârșitul carierei sale marea mișcare pedagogică universală.

La o jumătate de an după aceea mă întorceam din Germania. În drum spre casă m'am oprit la Arad ca să-l vizitez. Am rămas și acum surprins de preocupările lui. Mă întreabă, cu curiozitatea unui copil, dacă am cetit lucrarea cea mai nouă de pedagogie experimentală a francezului Ed. Claparède din Geneva, lucrare apărută abia înainte de aceea cu o lună, două, și pe care el o și cetise și stupasei.

Mi-am zis atunci: iată adevăratul profesor și adevăratul om de știință! Pentru el știința nu se reduce la cele câteva manuale după cari propune, — pentru el știința nu e un lucru gata, ci un lucru viu, care se desvoaltă zi de zi. A cunoaște numai cutare stadiu din viața științei, a nu urmări procesul organic al dezvoltării ei, înseamnă a fi un biet cărpaci, iar nu un preot convins al științei. Pipos a fost și ca pedagog și ca profeso un om convins de sublimitatea științei, pe deoparte, și de înalta misiune morală a unui profesor, pe de alta. Știința a cultivat o neîntrerupt până la sfârșitul vieții sale cu o adevărată pasiune ce se întălește astăzi atât de rar la oamenii de seama lui, iar catedra i-a fost cel mai sfânt lucru — singurul lucru pentru care trăia și muncea.

De aceea Dr. Pipos va rămânea mare nu numai ca pedagog, ci și ca profesor și ca om al datoriei.

Fiecare profesor și fiecare învățător va trebui să învețe dela el nu numai știința, care e depusă în manualele publicate de el, și care se poate găsi tot atât de ușor și în alte manuale, ci și interesul statornic pentru știința și însuflețirea nestirbită pentru cariera de educator.

Odihnească în pace și fie-i între noi vecinică memoria!”

După vorbirea d-lui Ghibu a pornit cortegiul funebru în șir lung spre cimiter. Doi elevi preparandiali duceau o coroană modestă în fruntea conductului în cărcată însă de nețarmorita lor dragoste, cu care îl încunjurau numai cu câteva luni înainte pe profesorul lor în jurul catedrei.

La cimiter o groapă proaspătă aștepta cu brațele deschise primirea cosciugului Era înșărat. După terminarea obicinuitelor slujbe dumnezeiești înainte de înmormântare vorbește d. *Josif Moldovan* directorul școlii noastre populare din Arad în numele învățătorilor aradani. Cu glas tremurând de durere îi adresează ultimel cuvinte:

Jalnici Ascultători!

„S'a deschis întunerecul pământului, ca să înghită o lumină.

Dar, se va închide aceasta gură rece înfiorătoare a pământului, mulțămindu-se cu materia deja consumată a omului, căci adevărata lumină carea a strălucit între noi 32 ani, Dr Petru Pipoș, cu sufletul lui cel mare va trăi și mai departe în noi, prin opera sa răspândită în tot cuprinsul românesc și va lumina încă și generațiile viitoare a-le neamului său mult adorat.

Cu acest adevăr ne mângâiem în aceste momente sfâșietoare, că a spune mai mult despre un mare dascăl de calibrul doctorului Petru Pipoș, care zicea că nimic nu e merit din cele ce le face, ci numai datorință, noi cari lam cunoscut și iubit, nu ne putem permite nici în fața mormântului, care-l desparte de noi trupește pentru vecie.

Nu, căci sufletul lui cel mare, care este și acum între noi, în viață se îndepune în fața omagiilor și a laudelor, încungiurând locurile preamăririlor deșerte și dispărând de acolo unde se puteau ivi momente de aceste și pentru el. Afară de școală și familie, numai în reuniunea învățătorilor i-și mai af. a loc de predilecție sufletească, muncind din greu la desăvârșirea idealului său mareț.

Nu-ți vom conturba deci liniștea vecinică nici acum cu lucruri nesuferite în viață, nu vom preamări viața și faptele tale mare dascăl al nostru; nu, pentru că cu cuvinte omenesti nici nu li se poate reda acelora adevărata strălucire.

Am venit numai, să ne dăm seamă de rostul trimiterii și eșirei tale dintre noi.

Te-ai născut, ai trăit și ai murit pentru noi și școala românească.

Te-ai născut ca să ne servești pilda vie a fiului adorator de mamă frate și soră.

Ai trăit, ca prin viața cumpătată, încununată cu cele mai frumoase virtuți omenesti, înfrânare, modestie, cinste, diligență și devotament pentru chemare, să ne arăți modelul dascălului ideal.

Și ai murit ca martir al științei culesse pentru neamul tău adorat, înălțându-te până la cele mai înalte sfere în cari poate pluti sufletul omenesc, ca să ne îndemni la asemenea abnegațiune în misiunea sfântă ce o avem.

Bine, te-am înțeles marele nostru învățător, și am venit, în numele elevilor tăi din reuniunea aradana, pre care mai de multeori ai distins-o cu îndemnurile și sfaturile tale și îndeosebi prin admirabilele tale disertațiuni, am venit să-ți făgăduim sărbătorește și aici în fața mormântului tău deschis, să vom nisu-i a ne apropia de idealurile pe cari le ai infiltrat în inimile noastre și în veci nu te vom uita!

Urmează d. profesor preparandial *Nicolae Mihulin* talmăcind durerea învățătorilor bihoreni:

„S'a sfârșit cel ce numai pentru bine și frumos a lucrat în viața sa!

Scumpul nostru! Nu jalnicei tale familii, nici cetei întri late din jurul tău grăesc, ci voesc să-mi ridic glasul meu cătră sufletul tău nobil și bun. Moartea ta zdrobitoare ca un fulger a străbătut până în cele mai de-părtate ținuturi ale românismului. Astfel a ajuns și la apostolii dela margini ai neamului românesc, la fiii tăi sufletești învățătorii din comitatul Bihorului cari zdrobiți de durere își reamintesc toate cele bune și de folos învățate dela tine, și acum când tu în urma firii te desparți pentru totdeauna de ei prin mine, ca membrul Reuniunii inv. din com. Bihariei îți trimit

ultimul salut mulțămindu-ți pentru toate câte le-ai făcut lor, pentru calauza, cu care i ai înzestrat pre ei, ca să devină folositori neamului românesc.

Dzeu să-și reverse aureola milei sale să-și deschidă cerurile și să-te așeze unde sunt așezați aceia, cari pe acest pământ rostul și l-au împlinit.

Nu te mai reținem, pleacă în drumul pe care ai purces, corpul tău se va nimici, dar memoria ta prin cele răspândite de tine va rămânea în veci ca un tezaur al națiunii române. Mergi în pace!

În sfârșit pășește sfios elevul de cursul IV preparandial *Petru Faur* și vorbește cu multă durere în numele elevilor preparandiali.

Scumpul nostru profesor!

„Cu inimile îndurerate stăm aci în fața mormântului Tău rece și cu greu îți putem rosti un cuvânt de adio. O durere adâncă simțim cu toții noi, elevii Tăi, când trebuie să ne despărțim de Tine, care ne-ai fost cel mai bun părinte sufletec. Cu inimile frânte de durere Te-am petrecut în glasul jalnic al elopotelor până la acest loc trist, ca să-ți dăm cea din urmă onoare, să ți dăm tributul recunoștinții, pietății și al devotamentului nostru.

Ni se sfâșie inima de durere, când ne cugetăm, că acum trebuie să ne despărțim de Tine, pentru că Tu ai fost povățuitorul nostru iubit, puternicul stâlp al școalei noastre, Tu ai fost lumina, din care au isvorit nenumărate alte lumini pentru prosperarea școlii românești, pentru binele și înălțarea neamului românesc. Prin zelul Tău, prin munca Ta continuă și neobosită consacrată elevilor Tăi și școalei românești, pentru cari ți-ai jertfit întreaga viață, ți-ai eternizat o pie memorie în sufletele elevilor Tăi și într-ale tuturor generațiilor, cari se vor părandă în școala noastră. Sămânța cea curată a învățării și a luminării aruncată de Tine în decursul unei activități rodnice în inimile noastre se va desvoltă și se va înmulți, făcând astfel, ca Tu să fii pururea între noi cu nobilul Tău suflet, care va fi geniul apărător al școalei noastre românești.

În semn de adâncă recunoștință noi, elevii Tăi, în sufletul cărora va trăi veșnic memoria Ta, depunem această cunună pe scumpul tău mormânt.

Adio, iubitul nostru profesor, adio!

Telegrame.

Vestea morții a produs regrete adânci în toate centrele noastre școlare. Ne-a părăsit unul dintre cei mai buni profesori ce-i avem.

Însăși școlile streine din Arad și-au ținut de frumoașă datorință să-și exprime condoleanțele pentru pierderea profesorului Dr. Pipoș foarte mult stimat și din partea lor. Au esmis câte un reprezentant, au condolat chiar și în scris, corpul profesoral dela gimnaziul de stat, dela preparandia de stat, dela școala comercială superioară, asemenea și d. insp. școl. în penziune Varjassy Árpád. S'au mai primit următoarele telegrame și scrisori de condoleanțe:

Sibiu. La decedarea vrednicului nostru profesor seminarial Dr. Pipoș, primească onoratal Corp Profesor al și sincera mea condoleanță.

Meșian metropolit.

Brașov. Prea Onorate Domnule Director! Rog pri-miți în numele meu și al întregului nostru corp profesoral sincerile noastre condoleanțe pentru dureroasa pierdere, ce ați îndurat prin moartea binemeritatului

profesor Dr. Petru Pipoș. Odihnească 'n pace. Cu deosebită stimă devotat

Virgil Onițiu dir. gimn.

Brad. Regretăm pierderea marelui nostru pedagog Pipoș.

Corpul profesoral.

Oradea-Mare. Adânc mișcați de pierderea Voastră și a neamului întreg, prin încetarea din viață a distinsului pedagog Dr. Petru Pipoș, luăm parte la durerea Voastră.

Corpul profesoral dela preparandia de Oradea-Mare.

Banat-Comloș. Regret foarte că nu pot veni la înmormântare transmit sincerile mele condoleanțe corpului profesoral.

Păcățian protopop.

Brașov. Primiți și exprimați și îndureratei familii profundele noastre condoleanțe la pierderea distinsului coleg.

Familia Micula.

Bărăneaz. Jelesc pierderea distinsului profesor Dr. Pipoș.

Nicolae Crișmarin.

Toracul mare. Deplângem moartea iubitului și neuitatului nostru fost profesor Dr. Pipoș.

Învățătorii: Onciu, Stoianovici, Voin, Rașa.

Beiuș. Reuniunea noastră deplânge cu multă durere pierderea distinsului pedagog, profesor Pipoș și exprimă institutului sincere condoleanțe.

Roșu.

Blaș. Onoratei Direcțiuni a institutului pedagogic gr. or. rom. din Arad. Din prilejul dureros al morții colegului Dr. Petru Pipoș, în urma căreia institutul Dvoastră a pierdut pe unul dintre cei mai harnici și devotați dascăli ai științei pedagogice române, pe un cultivator neobosit, Vă rugăm să primiți cele mai sincere condoleanțe. Dumnezeu să-l odihnească în lăcașurile dreptilor.

Ioan Negruț director.

Corpul profesoral dela inst. ped.-teol. din Arad a hotărât să așeze tabloul neuitatului lor coleg în sala festivă a institutului, înrând cu ceilalți decedați dascăli ai acestui institut centenar.

Odihnească în pace și fiei memoria binecuvântată!

Nr. 3268/1913.

Concurs.

Prin aceasta se publică concurs pentru deplinirea alor 4 catedre profesionale la școala diecezană civilă gr. or. română de fete din Arad cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul oficial »Biserica și Școala«.

Acestea catedre sunt:

1. Limba română și o limbă modernă.
2. Limba maghiară și l. germană.
3. Științe naturale și matematică.
4. Istorie, geografie, igienă și economie.

Pentru catedra de sub Nr. 2 se admit și recurenți bărbați, pentru celelalte numai femei.

Dela recurenți și recurente se cere:

1. Să aibă calificarea cerută la stat pentru profesorii și profesorele la școlile civile ori școlile medii.

2. Să fie români greco-orientali.

3. Prin atestat medical să dovedească sănătatea.

4. Despre eventualul serviciu de până aici să producă atestat de serviciu dela organele competente.

Beneficiul împreună cu acestea posturi va fi următorul:

1. Profesorul va avea salar fundamental 2400 cor., bani de cortel anual 600 cor., și cvincvenale de câte 200 cor.

2. Profesoarele externe vor avea salar fundamental 2000 cor., bani de cortel 400 cor. și cvincvenale de câte 200 cor.

3. Dacă se vor alege profesore fără familie, atunci acestea vor fi obligate a primi proviziunea întreagă și locuința în internat. Acestea vor beneficia de salar fundamental de 2000 cor., din care 800 cor. se vor detrage pentru proviziune și locuința în internat, vor mai beneficia apoi cvincvenale de câte 200 cor. Profesoarele interne vor fi obligate a face repetițiunile de studii cu elevele din internat.

Fiecare profesor ori profesoară va primi obligamentul de a propune până la maximum de 24 de ore pe săptămână studiile, pe cari le va indica direcțiunea institutului cu posibilă considerare la specialitatea respectivului profesor ori profesoară.

Arad, din ședința Consistorului ca senat școlar, ținută în 3/16 octombrie 1913.

Ioan J. Papp

Episcopul Aradului.

Nr. 2667 Pl. 1913.

Pentru îndeplinirea postului de protopresbiter în tractul Beiuș cu parohia centrală interimală Dobrești prin aceasta se publică concurs cu termen de 30 zile socotite dela ziua ce urmează după prima publicare în foaia oficioasă »Biserica și Școala«.

Emolumentele împreună cu acest post sunt următoarele:

1. Retribuția protopopească dela dieceză pentru ședulele dela cununii și inspecțiunea școlară 1000 coroane.

2. Competința pentru vizitațiunea canonică și revidierea șocoșilor și anume: dela parohiile de clasa I 20 cor., dela parohiile de clasa II 15 cor. și dela parohiile de clasa III 10 cor.

3. Birul protopopesc; și adevă de la preoții cu întregire la 1600 cor. 20 cor., de la preoții cu întregire la 800 cor. 10 cor.

4. Pausal pentru cancelaria protopopească de la parohiile de clasa I: 6 cor., de la parohiile de clasa II: 5 cor., iar de la parohiile de clasa III: 4 coroane.

5. De la parohie întregire/la 1600 cor. și stolele obicinuite.

După ajungerea în vacanță a parohiei centrale Beiuș alesul va ocupa parohia aceasta.

Reflectanții la acest post se avizează a-și înainta în termenul indicat Consistorului gr. or. român din Oradea-mare (Nagyvárad) petițiile propozate cu documentele despre calificarea normată în §. 51 din Statutul Organic și prin concluzul congresual Nr. 111 din 1888 anume că au calificarea prescrisă în Regulamentul pentru aspirații la parohii de clasa I, cu atestat de maturitate, cu atestat că au cel puțin 5 ani în serviciul bisericii ori școlii cu succes deplin mulțumitor și că prin zădul și vocațiunea lor s'au distins în săvârșirea oficiului.

Oradea-mare, 1/14 octombrie 1913.

Consistorul gr. or. român
din Oradea-mare:

Vasilie Mangra
vicar episcopesc.

Anunț.

Subscrisul am pierdut decretul, prin care am fost denumit și întărit ca învățător definitiv la școala conf. gr. or. rom. din Parăcz, Parța. Prin aceasta aduc la cunoștință publică.

George Olariu
învățător.

CRONICA.

Dar. Marele Mecenat Dl Vasilie Stroescu a făcut un dar de 2000 cor. pe seama studenților săraci de la școlile medii rom. din Brașov.

Altă jertfă. În săptămâna aceasta neamul românesc a trebuit să înregistreze o nouă victimă a aviației. Urmele lacrimilor vărsate după iubitul nostru inventator Vlaicu, încă nu se șfârșeră deplin și iată trebuie, să vărsăm nouă lacrimi pentru pierderea subloc Negel, care avea să piloteze noul aparat al lui Vlaicu... Îi deplâng neamurile și cunoscuții îl deplâng întregul neam românesc.

Examenul de calificare preotească s'a ținut în 26 sept (9 oct.) și 27 sept (10 oct. a. c. la care au obținut calificare de cl. I: Ioan Cociuban și Aurel Sebeșan; de cl. II: Iosif Darvas și Petru Hereț de cl. III: Cornel V. Andru, Florian Buiția, Remus D. Chendi, Romul T. Filip, Ioan Hărduț, Constantin Mărcuț și Petru Paul.

Cronica bibliografică.

O scriere monumentală „Apreciatul scriitor”, prof. univ. A. C. Cuza va da la lumină în luna decem. toate

operile adânc cugetătorului poet Eminescu, în un volum, care va cuprinde și un studiu despre marele poet.

Cartea verde a României. Dl ministru pres. a României Titu Maiorescu a dat la tipar „Cartea verde”, care va cuprinde toate actele asupra războaielor balcanice în legătură cu atitudinea României.

Părintele Silviu Bichicean din Nerău cu binecuvântarea P. S. S. dlui episcop Ioan I. Papp a scos de sub tipar o mică cârticică de rugăciuni abia de 15 pagini. Prețul cârticicii e 10 fl. și se află de vânzare la Librăria diecezană din Arad și la autor. Sunt rugăciunile indispensabile în casa creștinească și prin prețul mic accesibil și pentru cel mai sărac om Recomandăm din tot sufletul răspândirea acestei cârticice de rugăciuni.

Concurs.

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc-cantoral de la școala confesională gr. or. română din comuna Miheleu ppresbiteratul Tinței cu termen de alegere 30 zile de la prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala” pe lângă următoarele emolumente:

1. Salar în bani gata de la comuna bisericească 368 coroane.

2. Locuință cu 2 odăi, culină, cămară și grădina de legume.

3. Stolele cantonale îndatinat.

4. Pentru conferință învățătorescă 15 cor.

5. Scripturistica 6 cor.

6. Completarea salariului precum și cvincinale precum în trecut așa și acum le va primi de la stat.

Alesul va presta serviciile cantonale în și afară de biserică, va conduce elevii la serviciile divine, va instrui elevii în căutările bisericești, și va conduce școala de repetiție, fără altă renumerație.

Recursele ajustate conform dispozițiilor. Regulamentul din vigare adresate comitatului parohial din Miheleu sunt a se înainta la Prea On. oficiu protopresbiteral în Micherechiu. Reflectanții vor avea să se prezinte în vr'o duminică ori sărbătoare în sfta biserică din loc spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Din ședința comitetului parohial ținut în ziua de 20 septembrie (3 oct.) 1913.

George Rocsin
paroh în Ti ca adm.
paroh. pres. com par.

Nan Florian
not. com.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea stațiunii învățătoresci din Fănață se escrie concurs cu termen de alegere 30 zile de la prima publicare în organul oficios pe lângă următorul beneficiu:

1. În număr: de la Fănață 400 cor. de la Șighiștel 200 coroane.

2. Întregirea de la stat.

3. Stolele cantonale.

Alesul va avea să provadă și strana în dumineci și sărbători fără altă remunerațiune.

Reflectanții observând normele regulamentare își vor înainta recursul adresat comitetului parohial din Fănață Prea On. oficiu ppresbiteral al tr. Vascău în Gusuiș (Köszvényes, p. u. Kisszedres).

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: Vasilie Nicoruța vicar ppsc.

—□—

2—3

Prin aceasta se publică concurs cu termen de 30 de zile în „Biserica și Școala” pentru îndeplinirea

postului învățătoresc vacant din Tilecuș, protopresbiteratul Peșteșului, pe lângă următoarele emolumente:

1. Dela popor prin repartiție 600 cor.
2. Din venite stolare 40 cor.
3. Ajutor dela stat, votat, 300 coroane, de tot 1000 coroane.
4. Cvarțir liber cu 2 chilii și supraedificatele ce se află.

Doritorii de a ocupa această stațiune să-și înainteze petițiile adresate comitetului parohial din Tilecuș, Prea On. Oficiu ppsc lu M. Telegd, având dânsii până cu 8 zile mai înainte de alegere a se prezenta în sfânta biserică din Tilecuș, spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic.

Tilecuș 8/21 sept. 1913

Pentru comitetul parohial.
Vasilie Shirila *Crăciun Ardelean*
 preș. com. par. not. com. par.
 În conțelegere cu: *Alexandru Munteanu* protopop,
 inspector școlar.

3-3

Pentru îndeplinirea definitivă a postului al II-lea învățătoresc-cantoral dela școala gr. or. rom. din Fibiș, protopresbiteratul Lipovei se e-crie concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul oficios „Biserica și Școala”.

Emolumentele sunt:

1. 1000 cor. în bani gată.
  2. Intregirea salariului conform legii din 1913 dela stat.
  3. Venitele cantoralii uzuale.
  4. Locuința corespunzătoare în natură și supraedificatele recerute cu grădină.
  5. Pentru conferință și scripturistica 40 cor.
- Pentru cazul că alegândul învățător ar da dovadă că e în stare de a conduce și instrui un cor bisericesc, comuna bisericească se de-obligă să remunereze ostenețele anual cu 200 cor.

Reflectanții sunt poștiți ca recursurile lor ajustate cu documentele recerute și anume: a) extras de botez b) diploma învățătorescă, c) atestat de apartinență (illetőségi bizonyítvány) și d) atestat despre serviciile de până acuma — toate în original — și adresate comitetului parohial din Fibiș, să le substearnă oficiului protopopesc din Lipova (Lippa) având a se prezenta în vre-o duminică sau sârbătoare în s. biserică spre a-și arăta desteritatea în cant și tipic. Alesul învățător va fi obligat a îndeplini agendele cantorale în și afară de biserică a instrui școlarii în cântările bisericești și a-i conduce regulat în dumineci și sârbători la biserică.

Din ședința comitetului parohial din Fibiș ținută la 29 august (1. sept.) 1913.

Gheorghe Todan
 paroh, preșe inte.
 În conțelegere cu *Fabriciu Manuila* protopresbiter
 inspector școlar tractual.

3-3

Pentru îndeplinirea parohiei (prime) vacantă din Bucovăț, carea începând cu nrul 92 se continuă în dreapta drumului ce duce spre Moșnița, la carea aparțin și pusele Gyék și Szelistye, se e-crie în conformitate cu rezoluția Ven. Cons. Nr. 5454/1913 concurs cu termen de 30 de zile dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala”.

Beneficiul parohial se compune din folosirea sesiunii parohiale de sub nrul 260 al cărții funduare; din stolă și birul legal; precum și din eventuala întregite dela stat.

Dările publice după beneficiul asigurat are să le supoarte alesul și fără a i-se asigura vre-o remunerație va avea să catehizeze la toate școlile din comună.

Parohia fiind de clasa a II (doua) se recere ca reflectanții se aibă e-qualificațiunea prescrisă pentru astfel de parohii; iar recursurile ajustate cu documentele recerute să le aștearnă la Prea On. oficiu protopopesc al Timișorii (Temesvár-Gyárvaros) și în vre-o duminică sau sârbătoare au să se prezinte în sfta biserică cu observarea § 33 din Regulamentul pentru parohii spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală.

Dat din ședința comitetului parohial ținută în Bucovăț la 14/27 august 1913.

Pentru comitetul parohial.
Constantin Micu
 paroh, preș. com. par.

În conțelegere cu: *Ioan Oprea*, adm. ppsc.

3-3

Pentru îndeplini ea postului de învățător la școala conf. gr. ort. rom. din Herneacova devenit vacant prin strămutarea învățătorului Petru Trailescu se e-crie concurs cu termen de 30 de zile în organul diecezan „Biserica și Școala” pe lângă următoarele emolumente:

1. Salar în bani dela comuna bis. 1000 cor. diferența de după art. de lege XVI 1913 s'a cerut din vistieria statului.
2. Cortel și competența de grădină în natură.
3. Dela înmormântări unde va fi poștit va beneficia taxa de 1 cor.
4. Pentru conducerea corului dacă va și să-l conducă și-l va conduce faptic i-se asigură remunerație corespunzătoare.

Alesul va fi îndatorat să provadă pe lângă instrucțiunea elevilor și a adulților în cântările bisericești și cantoratul în și afară de biserică.

Candidații cari vor pulea dovedi că sunt capabili de a conduce cor vocal vor fi preferiți.

Reflectanții vor avea să-și înainteze rugările adresate comitetului par. din Herneacova la oficiul protopresbiterat gr. ort. rom. al Timișorii și a se prezenta în vre-o duminică ori sârbătoare în biserică din Herneacova spre a-și arăta desteritatea în cântări și a face cunoștință cu poporul.

Rugările au să fie ajustate în conformitate cu dispoziția Ven. Cons. Nr. 2218/913 cu extras de botez din matricula bisericească și extras de naștere din matricula civilă, diploma de învățător, atestat de apartinență (illetőségi bizonyítvány), atestat de serviciu, precum și atestat despre îndatoririle față de autoritățile militare — toate în original.

Herneacova la 15/28 sept. 1913.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Ioan Oprea* adm ppsc.

3-3

Librăria Diecezană

— din Arad —

caută, pentru stabilimentul de croitorie un sodal care știe și e versat în croiul civil, iar pentru stabilimentul de compactorie un conducător și un ucenic precum și un ucenic pentru tipografie. Dela acest din urmă se cere să aibă minimum 14 ani, ♦♦ având cel puțin 2 clase medii. ♦♦